

Ewaluacja w polityce społecznej

Standardy ewaluacji i metaewaluacja

Dr hab. Ryszard Szarfenberg, prof. UW
(były) Instytut Polityki Społecznej UW

rszarf.ips.uw.edu.pl/ewalps/dzienne/

Rok akademicki 2021/2022

Piąte zadanie analityczne i raport z zanalizy

- 1. Jaką teorię programu czy projektu ([wykład 10](#)) zastosowano?** Jeżeli nie było o niej mowy w raporcie, to jaka ona mogła być na podstawie znajomości produktów i skutków zamierzonych, czyli co ma wywołać produkt 1, 2,... n w odbiorcach bezpośrednio, jakie ma to wywołać kolejne skutki pośrednie i jaki ma być skutek ostateczny.
- 2. Jakie zastosowano metody ewaluacji?** Analiza metody ewaluacji ([wykład 4](#)), czy zastosowano hierarchizację kryteriów ewaluacji, jak wyrowadzano oceny cząstkowe, jaką agregację ocen cząstkowych zastosowano, czy stosowano tabelę konwersji?
- 3. Czy i jak uwzględniono standardy ewaluacyjne PTE ([wykład 12](#))?** Czy w ogóle pojawiły się jakieś odnośniki do standardów ewaluacji. Jeżeli ich nie było, krótka ocena ewaluacji w odniesieniu do tych standardów
- 4. Raport z całego zadania analitycznego należy przesłać mailem do 22 stycznia 2022.** Powinien on zostać napisany zgodnie z przesłanymi [wskazówkami](#)

Tematyka wykładu

1. Czym są standardy? Do czego służą w ewaluacji? Rodzaje standardów ewaluacji
2. **Przykład standardów ewaluacji z USA:** The Program Evaluation Standards oraz standardów ze Szwajcarii
3. **Standardy Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego** i ich porównanie ze standardami z USA i ze Szwajcarii
4. **Metaewaluacja**, której nie należy mylić z metaanalizą

Czym są standardy? Do czego służą w ewaluacji? Rodzaje standardów ewaluacji

Standard ewaluacji mówi o tym, jaka ona powinna być

Dwa sposoby rozumienia pojęcia standardu

1. Standard w ujęciu statystycznym

X jest standardem Y oznacza, że X **jest powszechny** w Y, X **jest stosowany przez większość** Y, X **występuje w większości** przypadków Y

2. STANDARD W UJĘCIU NORMATYWNYM

X jest standardem Y oznacza, że Y **powinien** odpowiadać X, Y **ma mieć** cechy oznaczone przez X, Y **powinien być wzorowany** na X, Y **ma być podobny** do X

Słowa bliskoznaczne do tego znaczenia: wzór, norma, model, wymóg

Faktyczna ewaluacja a standardy ewaluacji

Czy cecha x występuje w danej ewaluacji?	Czy cecha x to standard ewaluacji?	
	Jest wymagany (standard)	Nie jest wymagany
Występuje w danej ewaluacji	1. Pożądana sytuacja: dana ewaluacja ma coś, co jest wymagane dla każdej ewaluacji	2. Sytuacja obojętna: Dana ewaluacja ma coś, co nie jest wymagane standardem
Nie występuje w danej ewaluacji	3. Sytuacja do poprawy: dana ewaluacja nie ma tego, co powinna mieć każda ewaluacja	4. Sytuacja obojętna: dana ewaluacja nie ma czegoś, ale nie jest to wymagane standardem

Im więcej przypadków sytuacji 3 w ewaluacji, tym gorszej jest ona jakości

Różne nazwy standardów ewaluacji na świecie

- **Standardy** (np. „**Standardy** ewaluacji” Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego, „Standardy SEVAL” Szwajcarskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego, „The Program Evaluation **Standards**” Joint Committee on Standards for Educational Evaluation)
- **Wytyczne / wskazówki** (np. „**Guidelines** for the Ethical Conduct of Evaluations, Australoazjatyckiego Towarzystwa Ewaluacyjnego [Australasian Evaluation Society])
- **Zasady** (np. „Les **principes** de l'évaluation en France” zawarte w dokumencie Francuskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego [Société Française de l'Évaluation] pt. „Charte de l'Évaluation des politiques publiques et des programmes publics” oraz “Guiding Principles for Evaluators” Amerykańskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego [American Evaluation Association])
- **Normy** (np. “The United Nations **Norms** for Evaluation” Organizacji Narodów Zjednoczonych)
- **Reguły** (np. opracowane przez Grupę ONZ do spraw ewaluacji „**Règles** d'évaluation applicables au sein du système des Nations Unies”)

Do czego potrzebne są standardy ewaluacji? Sześć funkcji standardów

1. Istnienie standardów **zwiększa jakość ewaluacji** jako odrębnego typu stosowanych badań społecznych i służy promocji ewaluacji w społeczeństwie
2. Przy pomocy standardów dokonuje się **metaewaluacji**, czyli oceny zarówno planowanych, jak i realizowanych ewaluacji
3. Standardy dostarczają początkującym ewaluatorom **wskazówek, jak powinien planować badania, co jest w nich istotne**
4. Standardy **pomagają** ewaluatorom i osobom z nimi współpracującym **rozstrzygać wątpliwości, co do słuszności i etyczności postępowania** ewaluatora w trakcie realizacji badań
5. Standardy **zwiększają wiarygodność środowiska ewaluatorów** i podnoszą zaufanie do ich pracy ze strony zleceniodawców ewaluacji, uczestników ocenianych programów i innych stron zainteresowanych ewaluacją
6. Standardy **chronią osobiste dobra** innych, niż zamawiający i ewaluatorzy, osób zaangażowanych w ewaluację

Trzy rodzaje standardów ewaluacji z pytaniami, na jakie powinny odpowiadać

STANDARDY EWALUACJI

```
graph TD; A[STANDARDY EWALUACJI] --- B[STANDARDY ETYCZNE]; A --- C[STANDARDY METODOLOGICZNE]; A --- D[STANDARDY PRAKSEOLOGICZNE]
```

STANDARDY ETYCZNE

- Jak postępować, by zachować **uczciwość i nie naruszać dobra** innych osób i dobra wspólnego?
- Jak postępować, by **nie naruszać prawa**?

STANDARDY METODOLOGICZNE

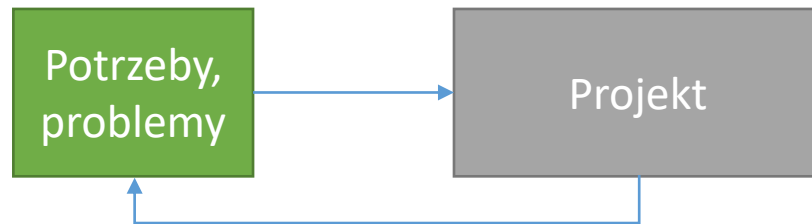
- Jak postępować, by **być rzetelnym warsztatowo**?

STANDARDY PRAKSEOLOGICZNE

- Jak postępować, by być **sprawnym w działaniu ewaluacyjnym**?
- Jak postępować, by **prawidłowo przebiegała komunikacja** w toku ewaluacji?
- Jak postępować, by **zapewnić ewaluacji odpowiednie warunki realizacji**?

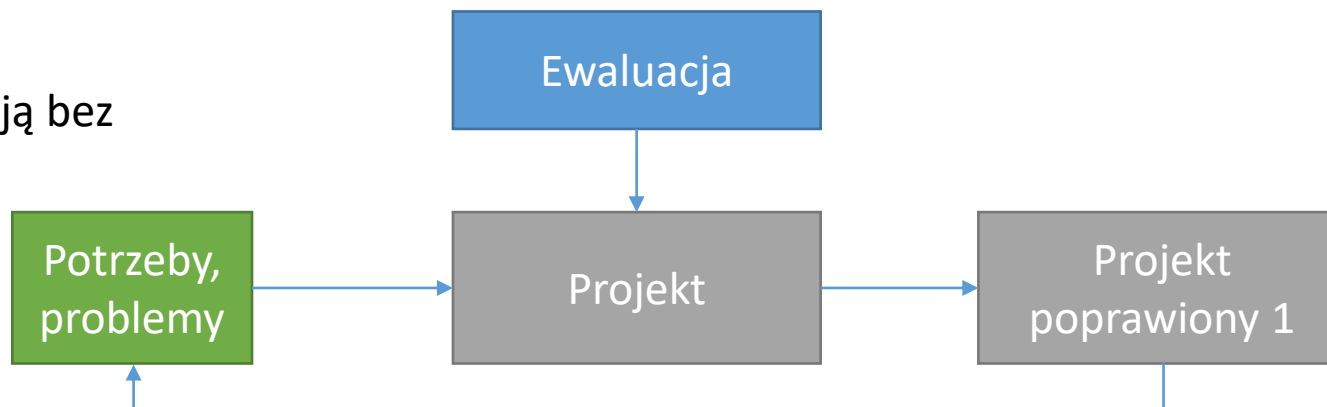
Funkcja standardów ewaluacji

1. Projekt bez ewaluacji

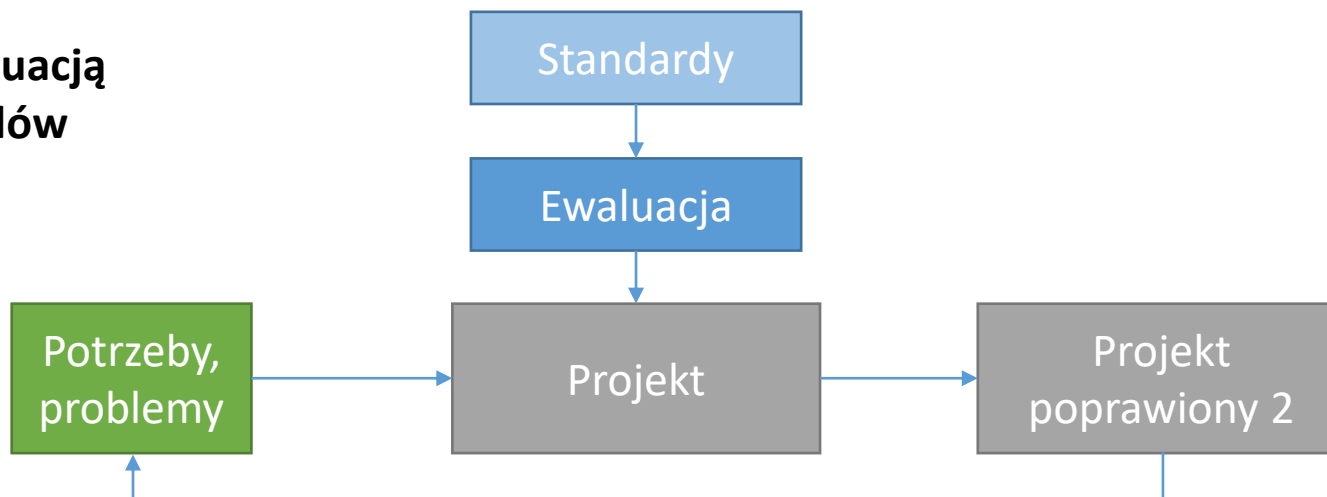
Zakładamy, że projekt mógłby być lepszy w sensie mógłby lepiej zaspokajać potrzeby, bardziej zmniejszyć problemy, gdyby została przeprowadzona jego ewaluacja

2. Projekt z ewaluacją bez standardów

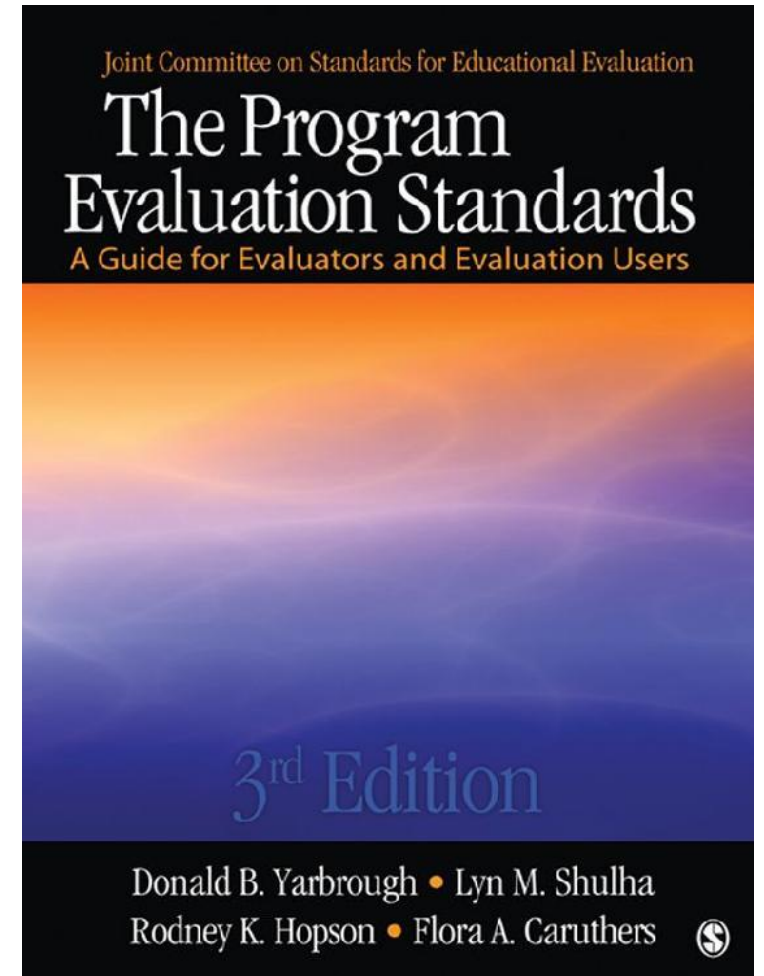
Zakładamy, że projekt został poprawiony dzięki ewaluacji, ale mogłaby być ona lepsza, gdyby odpowiadała standardom

3. Projekt z ewaluacją według standardów

Zakładamy, że projekt został poprawiony bardziej niż w sytuacji 2, **dzięki ewaluacji, którą przeprowadzono według standardów**. Standardy poprawiły ewaluację, która bardziej poprawiła projekt niż w sytuacji 2

Przykład standardów ewaluacji z USA: The Program Evaluation Standards

Struktura The Program Evaluation Standards (pierwsze wydanie 1981, drugie 1994, trzecie 2010)

- Standardy zostały podzielone na 5 części (łącznie 32 standardy) dotyczące
 1. **Użyteczności** (8 standardów, np. U1 – wiarygodność ewaluatora: ewaluacja powinna być przeprowadzana przez wykwalifikowanego ewaluatora dbającego o swoją wiarygodność)
 2. **Wykonalności** (4 standardy, np. F4 – wykorzystanie zasobów: ewaluacja powinna wykorzystywać zasoby efektywnie)
 3. **Uczciwości** (7 standardów, np. P4 – jasność i bezstronność: ewaluacja powinna być zrozumiała i fair w stosunku do potrzeb interesariuszy)
 4. **Dokładności** (8 standardów, np. A7 – jasne rozumowanie ewaluacyjne: wnioskowanie ewaluacyjne prowadzące od zebranych danych i ich analiz do wniosków i ocen powinno być jasno i kompletnie udokumentowane)
 5. **Kontroli** (3 standardy, np. E2 – **wewnętrzna metaewaluacja: ewaluatorzy powinni zastosować odpowiednie standardy, aby zapewnić jakość projektu ewaluacji, zastosowanych procedur, zebranych wyników i wniosków**)

[The Program Evaluation Standards](#)

Do standardów przygotowano też **podręcznik**, który zawiera wprowadzenia do grup standardów, uzasadnienia i wyjaśnienia do każdego ze standardów, wskazówki jak je wdrażać, ryzyka z nimi związane, przykłady zastosowania: Yarbrough, D. B., Shulha, L. M., Hopson, R. K., and Caruthers, F. A. (2011). *The program evaluation standards: A guide for evaluators and evaluation users* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage

Krótkie opisy, czemu służą poszczególne typy standardów PES

Standardy użyteczności (*utility*) mają na celu zwiększenie stopnia, w jakim interesariusze programu uznają procesy i produkty ewaluacji za wartościowe w zaspokajaniu ich potrzeb

Standardy wykonalności (*feasibility*) mają na celu **zwiększenie skuteczności i efektywności ewaluacji**

Standardy uczciwości (*propriety*) wspierają to, co jest właściwe, bezstronne, legalne, słuszne i sprawiedliwe w ewaluacji

Standardy dokładności (*accuracy*) mają na celu **zwiększenie wiarygodności i prawdziwości opisów, stwierdzeń i wyników ewaluacji**, zwłaszcza tych, które wykorzystywane są do interpretacji i oceny jakości

Standardy kontroli ewaluacyjnej (*accoutability*) zachęcają do odpowiedniej dokumentacji ewaluacji i **przyjęcia perspektywy meta-ewaluacyjnej skoncentrowanej na poprawie i rozliczalności procesów i produktów ewaluacyjnych**

Utility Standards

The utility standards are intended to increase the extent to which program stakeholders find evaluation processes and products valuable in meeting their needs.

U1 Evaluator Credibility Evaluations should be conducted by qualified people who establish and maintain credibility in the evaluation context.

U2 Attention to Stakeholders Evaluations should devote attention to the full range of individuals and groups invested in the program and affected by its evaluation.

U3 Negotiated Purposes Evaluation purposes should be identified and continually negotiated based on the needs of stakeholders.

U4 Explicit Values Evaluations should clarify and specify the individual and cultural values underpinning purposes, processes, and judgments.

U5 Relevant Information Evaluation information should serve the identified and emergent needs of stakeholders.

U6 Meaningful Processes and Products Evaluations should construct activities, descriptions, and judgments in ways that encourage participants to rediscover, reinterpret, or revise their understandings and behaviors.

U7 Timely and Appropriate Communicating and Reporting Evaluations should attend to the continuing information needs of their multiple audiences.

U8 Concern for Consequences and Influence Evaluations should promote responsible and adaptive use while guarding against unintended negative consequences and misuse.

Przykładowe ryzyka dla standardu **U1 - wiarygodność ewaluatora: ewaluacja powinna być przeprowadzana przez wykwalifikowanego ewaluatora dbającego o swoją wiarygodność**

1. Zakładanie, że znaczące doświadczenie w danym programie lub dziedzinie programu jest wystarczające do tego, aby być ewaluatorem w tym obszarze
2. **Podjęcie się realizacji ewaluacji w przekonaniu, że po drodze można się nauczyć całej wiedzy i umiejętności niezbędnych do jej skutecznego przeprowadzenia**
3. Myślenie, że wiarygodność jest ustalana poprzez samodzielne podejmowanie decyzji związanych z ewaluacją lub nabycie uprawnień do podejmowania wszystkich decyzji z nią związanych
4. **Niebranie pod uwagę tego, w jaki sposób ewaluator może przyczyniać się do oporu, obojętności lub dyskomfortu interesariuszy podczas ewaluacji**
5. Praca nad budowaniem wiarygodności tylko z tymi, którzy mają formalne role przywódcze w programie, a ignorowanie tych, którzy są nieformalnymi liderami

Standardy wykonalności i uczciwości

Feasibility Standards

The feasibility standards are intended to increase evaluation effectiveness and efficiency.

F1 Project Management Evaluations should use effective project management strategies.

F2 Practical Procedures Evaluation procedures should be practical and responsive to the way the program operates.

F3 Contextual Viability Evaluations should recognize, monitor, and balance the cultural and political interests and needs of individuals and groups.

F4 Resource Use Evaluations should use resources effectively and efficiently.

Propriety Standards

The propriety standards support what is proper, fair, legal, right and just in evaluations.

P1 Responsive and Inclusive Orientation Evaluations should be responsive to stakeholders and their communities.

P2 Formal Agreements Evaluation agreements should be negotiated to make obligations explicit and take into account the needs, expectations, and cultural contexts of clients and other stakeholders.

P3 Human Rights and Respect Evaluations should be designed and conducted to protect human and legal rights and maintain the dignity of participants and other stakeholders.

P4 Clarity and Fairness Evaluations should be understandable and fair in addressing stakeholder needs and purposes.

P5 Transparency and Disclosure Evaluations should provide complete descriptions of findings, limitations, and conclusions to all stakeholders, unless doing so would violate legal and propriety obligations.

P6 Conflicts of Interests Evaluations should openly and honestly identify and address real or perceived conflicts of interests that may compromise the evaluation.

P7 Fiscal Responsibility Evaluations should account for all expended resources and comply with sound fiscal procedures and processes.

Przykładowe ryzyka w przypadku standardu P4 – jasność i bezstronność: ewaluacja powinna być zrozumiała i fair w stosunku do potrzeb interesariuszy

- 1. Ignorowanie praw słabszych grup interesariuszy, ponieważ ich głos jest gorzej słyszalny i trudno je zidentyfikować**
2. Podejmowanie decyzji dotyczących praw i potrzeb zainteresowanych stron bez wyjaśniania lub informowania o podstawach takich decyzji
- 3. Ignorowanie oczywistych naruszeń praw interesariuszy w programach, ponieważ żadne pytania ewaluacyjne nie dotyczą tych praw**
4. Zgadzanie się na ukrytą ewaluację, gdy jej wyniki mogą zostać wykorzystane do podważenia praw zainteresowanych stron
- 5. Umożliwienie wywierania nacisków politycznych w celu wypaczenia lub niewłaściwego wpływania na jakikolwiek aspekt planowania, wdrażania lub wyników ewaluacji w sposób naruszający prawa zainteresowanych stron, w tym ich prawo do podejmowania decyzji w oparciu o dokładne informacje i ustalenia**

Accuracy Standards

The accuracy standards are intended to increase the dependability and truthfulness of evaluation representations, propositions, and findings, especially those that support interpretations and judgments about quality.

A1 Justified Conclusions and Decisions Evaluation conclusions and decisions should be explicitly justified in the cultures and contexts where they have consequences.

A2 Valid Information Evaluation information should serve the intended purposes and support valid interpretations.

A3 Reliable Information Evaluation procedures should yield sufficiently dependable and consistent information for the intended uses.

A4 Explicit Program and Context Descriptions Evaluations should document programs and their contexts with appropriate detail and scope for the evaluation purposes.

A5 Information Management Evaluations should employ systematic information collection, review, verification, and storage methods.

A6 Sound Designs and Analyses Evaluations should employ technically adequate designs and analyses that are appropriate for the evaluation purposes.

A7 Explicit Evaluation Reasoning Evaluation reasoning leading from information and analyses to findings, interpretations, conclusions, and judgments should be clearly and completely documented.

A8 Communication and Reporting Evaluation communications should have adequate scope and guard against misconceptions, biases, distortions, and errors.

Wybrane przykładowe ryzyka dla **standardu A7 – jasne rozumowanie ewaluacyjne: wnioskowanie ewaluacyjne prowadzące od zebranych danych i ich analiz do wniosków i ocen powinno być jasno i kompletnie udokumentowane**

1. **Nadmierne uogólnienie** specyficznego rozumowania zastosowanego do odpowiedzi na jedno z pytań ewaluacyjnych do innych pytań poprzez brak wyraźnego określenia konkretnych wymiarów jakości i towarzyszącego im rozumowania dla każdego kluczowego pytania ewaluacyjnego.
2. Używanie **tylko jednego sposobu rozumowania lub jednego źródła dowodów do wyciągnięcia wiążących wniosków**, gdy wiele sposobów i źródeł byłoby bardziej dokładne.
3. ...
4. **Brak zbadania, czy nacisk na pożądane wnioski i interpretacje nie odegrał zbyt dużej roli w podejmowaniu decyzji o tym, jakie dane należy zebrać lub w jaki sposób przeanalizować dane, aby uzasadnić tok rozumowania.**
5. Niezajmowanie się ograniczeniami konkretnych danych lub analiz w odniesieniu do tego, na ile dobrze wspierają one pożądane wnioski i interpretacje.
6. **Pominięcie ważnych kroków lub założeń w rozumowaniu ewaluacyjnym.**
7.
8. Nie zachęcanie wszystkich członków zespołu oceniającego, a także różnych grup użytkowników i zainteresowanych stron, do zadawania pytań lub zgłaszania wątpliwości dotyczących rozumowania od danych do wniosków, zwłaszcza w odniesieniu do zagrożeń i pominiętych sposobów rozumowania.

....

Standardy kontroli (accountability)

Standardy kontroli ewaluacyjnej zachęcają do odpowiedniej dokumentacji ewaluacji i przyjęcia **perspektywy metaewaluacyjnej** skoncentrowanej na poprawie i rozliczalności procesów i produktów ewaluacyjnych

E1. Dokumentacja ewaluacyjna

Ewaluatorzy powinni w pełni dokumentować swoje wynegocjowane cele oraz wdrożone plany, procedury, dane i wyniki ewaluacji

E2. Wewnętrzna metaewaluacja

Ewaluatorzy **powinni wykorzystywać te i inne obowiązujące standardy w celu zbadania odpowiedzialności za plan ewaluacji, stosowane procedury, gromadzone informacje i wyniki**

E3. Zewnętrzna metaewaluacja

Sponsorzy ewaluacji, klienci, osoby oceniające i inni interesariusze **powinni zachęcać do przeprowadzania zewnętrznych metaewaluacji z wykorzystaniem tych i innych obowiązujących standardów**

Wybrane przykładowe ryzyka dla standardu E3 – Zewnętrzna metaewaluacja. Sponsorzy ewaluacji, klienci, osoby oceniające i inni interesariusze powinni zachęcać do przeprowadzania zewnętrznych metaewaluacji z wykorzystaniem tych i innych obowiązujących standardów

- 1. Brak uwzględnienia i wyjaśnienia celów, którym będzie służyć zewnętrzna metaewaluacja.**
2. Uruchomienie metaewaluacji zewnętrznej, gdy nie uzasadniają jej potrzeby i potencjalny zwrot z tej inwestycji.
- 3. Niezabezpieczenie odpowiednich zasobów na potrzeby metaewaluacji zewnętrznej, a tym samym podważenie jej zdolności do osiągnięcia celów.**
4. Zakładanie, że metaewaluacja zewnętrzna jest bezstronna i pozbawiona konfliktu interesów wyłącznie ze względu na jej niezależność.
- 5. Niepodejmowanie i nieinformowanie o kwestii dostosowania wybranych wartości, standardów, celów i potrzeb do dowodów.**
6. Brak odpowiedniego przygotowania do metaewaluacji zewnętrznej na wczesnym etapie procesu ewaluacji, co utrudnia lub uniemożliwia zapewnienie odpowiednich zasobów i dowodów.
7.

Standardy ewaluacji, przykład ze Szwajcarii (2016): Evaluation Standards of the Swiss Evaluation Society

- Standardy zostały podzielone na 3 części (łącznie 27 standardów)
 - **Ogólne zasady** (12 standardów, np. A11 Szacunek - wszystkie osoby lub organizacje zaangażowane w ewaluację lub poddane jej wpływowi są traktowane z szacunkiem, uczciwie i bezstronnie)
 - **Planowanie i przeprowadzanie ewaluacji** (9 standardów, np. B1 Wyjaśnienie przedmiotu ewaluacji, jej celu, pytań ewaluacyjnych i zastosowania. Przedmiot, cel, pytania ewaluacyjne i zamierzone wykorzystanie zostały tak zdefiniowane, że jest to jasne dla wszystkich zaangażowanych stron; B8 Wiarygodność i rzetelność gromadzenia danych – źródła danych i procedury ich zbierania oraz analizy są tak stosowane, aby zapewnić wiarygodność i rzetelność wyników i ich interpretacji dla zamierzonych celów)
 - **Oszacowanie i komunikowanie wyników** (6 standardów, np. C3 Użyteczne zalecenia – każde zalecenie jest uzasadnione, konkretne, skierowane do konkretnego adresata i wykonalne)

Standardy Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego

Standardy ewaluacji

www.pte.org.pl

Standardy PTE i ich struktura

- Standardy ewaluacji Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego zostały przyjęte w 2008 ([obecnie trwają prace nad ich aktualizacją](#))
- Standardy składają się z części wstępnej oraz części właściwej z numeracją
- Części wstępne
 - Preambuła
 - Postanowienia ogólne
- Standardy z krótkimi opisami każdy
 1. **Planowanie ewaluacji** (standardy 1-6, np. 2. Precyzyjne określenie celu, przedmiotu i zakresu badania)
 2. **Realizacja ewaluacji** (standardy 7-11, np. 7. Zapewnienie trafności i rzetelności badań ewaluacyjnych)
 3. **Komunikowanie i wykorzystanie wyników ewaluacji** (standardy 12-16, np. 14. Formułowanie precyzyjnych wniosków i rekomendacji)

Definicja ewaluacji i cel standardów

Preambuła

Ewaluacja ma na celu poprawę jakości działań (w tym polityk publicznych) poprzez zwiększenie ich adekwatności, skuteczności, użyteczności, efektywności i trwałości.

Opracowane **Standardy ewaluacji** mają na celu wsparcie osób zaangażowanych w proces ewaluacji w zapewnieniu jak najwyższej jakości prowadzonych ewaluacji.

Standardy ewaluacji powinny służyć jako punkt odniesienia przy przygotowywaniu, zamawianiu, realizacji ewaluacji oraz wykorzystywaniu jej wyników. Zadaniem **Standardów** jest wskazanie osobom zaangażowanym w proces ewaluacyjny sposobu zapewnienia najwyższej jakości prowadzonych ewaluacji.

Odwoływanie się stron zaangażowanych w proces ewaluacji do **Standardów ewaluacji** Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego ma na celu ujednoczenie rozumienia i wyrażenie obopólnej zgody co do respektowania podstawowych zasad etycznych procesu ewaluacji.

Standardy ewaluacji mają charakter ogólny i traktują ewaluację jako instrument zarządzania w ramach demokratycznego ładu społecznego.

Rozdział I: Postanowienia ogólne

Ewaluator i zlecający powinni dbać o wysoką jakość ewaluacji na każdym etapie tego procesu. W tym celu powinni dysponować odpowiednim potencjałem i kompetencjami tj. wiedzą, umiejętnościami i doświadczeniem zawodowym.

Podstawowymi wartościami w procesie ewaluacji są: niezależność, rzetelność, uczciwość, obiektywizm, demokratyczny i etyczny charakter ewaluacji.

Ewaluator i zlecający powinni zapewnić niezależny i bezstronny przebieg procesu ewaluacji, w tym wolny od jakichkolwiek nacisków przebieg formułowania wniosków i rekomendacji.

Ewaluator powinien zachować neutralność światopoglądową w procesie ewaluacji, m.in. nie ujawniać swoich przekonań politycznych, religijnych, rasowych, itp.

W badaniu ewaluacyjnym powinno się zapewnić równość wszystkich podmiotów oraz poszanowanie różnic, takich jak: różnice kulturowe, etniczne, światopoglądowe, religijne, polityczne, rasowe, niepełnosprawność, wiek, płeć, orientacja seksualna.

Rozdział II: Planowanie ewaluacji

1. Zasadność podejmowania ewaluacji
2. Precyzyjne określenie celu, przedmiotu i zakresu badania
3. Realistyczne określenie sposobu przeprowadzenia ewaluacji
4. Określenie przejrzystych kryteriów wyboru ewaluatora
 5. Zapewnienie niezależności ewaluacji
6. Zapewnienie zgodności z zasadami etycznymi

Przykład sformułowania standardu nr 2 (precyzyjne określenie celu, zakresu i przedmiotu badania) oraz jego opis

2. Precyzyjne określenie celu, przedmiotu i zakresu badania

Dla powodzenia ewaluacji podstawowe znaczenie ma precyzyjnie i logicznie spójne określenie przedmiotu i celu ewaluacji, kluczowych pytań, na które poszukuje się odpowiedzi oraz kryteriów, z zastosowaniem których przedmiot ewaluacji będzie ewaluowany.

Projekt badania ewaluacyjnego powinien zawierać jasno określone cele. Wszystkie cele ewaluacji powinny być wyartykułowane. Zlecający badanie nie powinien posiadać żadnych celów ukrytych, w szczególności prowadzących do manipulacji podmiotami zaangażowanymi w proces ewaluacji, czy też szerszymi grupami społecznymi. Tematyka ewaluacji nie powinna być podyktowana doraźnymi potrzebami politycznymi.

Aby cele ewaluacji były w pełni zrozumiałe dla wszystkich zaangażowanych podmiotów, powinno się zidentyfikować sposób wykorzystania wyników badania.

Wskazane jest także odniesienie do innych (już przeprowadzonych, czy równolegle realizowanych) badań i ewaluacji.

Na etapie planowania ewaluacji powinno się sformułować kryteria oceny jakości raportu ewaluacyjnego.

Rozdział III: Realizacja ewaluacji

7. Zapewnienie wysokiej jakości ewaluacji
8. Zapewnienie trafności i rzetelności badań ewaluacyjnych
9. Dbanie o partycypacyjność i jakość współpracy w procesie ewaluacji
10. Przestrzeganie warunków umowy
11. Dbanie o jakość relacji ewaluator - badani

Przykład sformułowania standardu nr 8 zapewnienie trafności i rzetelności badań ewaluacyjnych

8. Zapewnienie trafności i rzetelności badań ewaluacyjnych

Każde badanie ewaluacyjne wymaga opracowania projektu ewaluacji zawierającego opis metodologii.

Realizacja ewaluacji opiera się na metodologii badań naukowych. W badaniach ewaluacyjnych uprawnione jest stosowanie różnych podejść metodologicznych, ich wybór powinien być dokonywany w relacji do celów i zakresu badania oraz dostępnych/posiadanych zasobów.

Proces badawczy służy pozyskaniu: trafnych (właściwie dobranych), rzetelnych, adekwatnych, wiarygodnych (prawdziwych, opartych na dowodach) danych.

Ewaluator powinien efektywnie wykorzystywać ramy metodologiczne, czasowe i budżetowe prowadzonej ewaluacji.

Ewaluator powinien rzetelnie i skrupulatnie przedstawić wyniki badań bez względu na stopień ich skomplikowania.

Narzędzia badawcze powinny być konstruowane adekwatnie do celów badania i przyjętej metodologii.

Rozdział IV: Komunikowanie i wykorzystanie wyników ewaluacji

- 12. Zachowanie przejrzystości struktury i języka raportu ewaluacyjnego
- 13. Zapewnienie rzetelność raportu ewaluacyjnego
- 14. Formułowanie precyzyjnych wniosków i rekomendacji
- 15. Konsultowanie wniosków i rekomendacji
- 16. Wykorzystanie rekomendacji

Przykład sformułowania standardu nr 16 wykorzystanie rekomendacji

16. Wykorzystanie rekomendacji

Wyniki ewaluacji powinny być wykorzystywane w procesach decyzyjnych.

W ramach procesu ewaluacji powinno zadbać się o opracowanie przejrzystych procedur wdrożenia rekomendacji, w tym określić cel i sposób ich wdrożenia wraz z podaniem, o ile to możliwe, adresatów rekomendacji oraz wstępnego harmonogramu. Dokładne i klarowne sprecyzowanie zadań do wykonania powinno wzmocnić szanse na ich wdrożenie.

Zasadne jest organizowanie spotkań z adresatami rekomendacji, w celu wskazania im konkretnych zysków i korzyści, lepszego zrozumienia przez nich istoty proponowanych modyfikacji, wzmocnienia ich akceptacji oraz motywacji do pracy na rzecz zmiany.

Wdrażanie rekomendacji wymaga systematycznego monitorowania z uwagi na konieczność zapewnienia prawidłowej realizacji wniosków wynikających z rekomendacji lub ewentualnej zmiany założonych sposobów ich realizacji w przypadku pojawiających się przeszkód. Zadanie to leży w gestii zlecającego, gdyż proces ten nie jest częścią samego badania ewaluacyjnego.

Standardy PTE w porównaniu ze standardami z USA i Szwajcarii – wybrane wyniki

- Poszczególne standardy PTE zawierają więcej treści opisu w porównaniu ze standardami z USA (kilka zdań w porównaniu do jednozdaniowych)
- Standardy PTE są mniej liczne, gdyż jest ich 16, gdy tych z USA jest 32, a 27 ze Szwajcarii
- Standardy PTE zostały podzielone na 3 części, standardy z USA - na 5 części, standardy ze Szwajcarii - na 3 części
- Struktura standardów PTE podobna jest do tej ze Szwajcarii, inną strukturę mają standardy z USA
- Podobieństwa struktury standardów PTE i szwajcarskich
 - Postanowienia ogólne (bez numerowanych standardów) a Zasady ogólne (standardy A1-A12)
 - Planowanie ewaluacji (standardy 1-6) i realizacja ewaluacji (standardy 7-11) odpowiadają części Planowanie i przeprowadzanie ewaluacji (standardy B1-B9)
 - Komunikowanie i wykorzystanie wyników ewaluacji (standardy 12-16) a Oszacowanie i komunikowanie wyników (standardy C1-C6)

Metaewaluacja

Czym jest metaewaluacja i czym się różni od metaanalizy?

- **Metaewaluacja jest to ewaluacja ewaluacji**, czyli systematyczny i metodyczny proces, w wyniku którego powstaje ocena jakości i wartości ewaluacji
- **Teoria ewaluacji odnosi się również do metaewaluacji** tj. metaewaluacja jest też ewaluacją, a więc również wymaga kryteriów, danych, analiz i ocen ewaluacyjnych, czyli wymaga zastosowania metody ewaluacji
- **Kryteria specyficzne dla metaewaluacji zawarte są w standardach ewaluacji** określających pożądane właściwości ewaluacji, jaka powinna być ewaluacja i jej poszczególne elementy
- **Metaewaluacja nie jest metaanalizą**, nie jest więc podsumowaniem wielu badań na dany temat (np. szacunki skutków podobnych projektów aktywizacji zawodowej uzyskanych w wielu badaniach i wyciąganie wniosków zbiorczych)
- **Metaewaluacja może być zastosowana do jednej ewaluacji i do wielu ewaluacji** (np. przeprowadzono metaewaluację dziesięciu ewaluacji i metaewaluacja zbiorcza odpowiada na pytanie, jaka jest ocena łączna jakości tych ewaluacji)

Przykłady błędnego stosowania nazwy „metaewaluacja” w Polsce.

Przykład 1

Głównym celem przeprowadzonej metaewaluacji była ocena jakości wsparcia przewidzianego w projektach systemowych w Priorytecie VII w 2009 r. oraz pozyskanie wiedzy na temat sposobu zarządzania i wdrażania tych projektów. Podjęto również próbę identyfikacji barier, związanych z wdrażaniem projektów systemowych, identyfikacji potrzeb ich beneficjentów oraz oceny stopnia i jakości współpracy (zarówno formalnej, jak i nieformalnej) jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z innymi instytucjami.

Cele szczegółowe

- Ocena jakości wykorzystanych narzędzi, instrumentów oraz zastosowanych form pomocy społecznej
- Ocena potencjału beneficjentów oraz jakości zarządzania w projektach systemowych, w tym zasobów beneficjentów systemowych oraz stopnia przygotowania do realizacji projektów systemowych
- Identyfikacja barier i problemów oraz potrzeb związanych z realizacją projektów systemowych
- Ocena stopnia efektywności i jakości działań w projektach systemowych ROPS

Metaewaluacja projektów systemowych realizowanych w Działaniu 7.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na podstawie raportów końcowych z ewaluacji przeprowadzonych przez Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej w 2010 r.

Komentarz RS: nie jest to metaewaluacja w sensie oceny jakości i wartości ewaluacji przeprowadzonych przez ROPSy, **ale podsumowanie wyników wielu ewaluacji na podobny temat**

Przykłady błędnego stosowania nazwy „metaewaluacja” w Polsce.

Przykład 2

Przedmiot badania

Przeprowadzenie metaewaluacji wyników dotychczasowych badań ewaluacyjnych (wniosków i rekomendacji) dotyczących Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013. Ewaluacji zostaną poddane wnioski i rekomendacje z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych dotyczących PO IG, zleconych przez Instytucje Zarządzającą oraz Instytucje Pośredniczące i Wdrażające PO IG, pod kątem ich praktycznego wykorzystania w kolejnej perspektywie finansowej.

Badanie stanowić będzie przeгляд wyników dotychczasowych badań ewaluacyjnych/ekspertyz/analiz dotyczących PO IG. Dokonana w ramach niniejszego badania analiza wniosków i rekomendacji z takich badań będzie miała na celu ich zaktualizowanie, skonsolidowanie i wypracowanie rekomendacji kluczowych na przyszły okres programowania, bezpośrednio do zastosowania przy programowaniu działań i systemu wdrażania nowego programu.

Szczegółowy Opis Zadania na wykonanie badania ewaluacyjnego pt. „Metaewaluacja wyników Badań ewaluacyjnych Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013”.

Komentarz RS: nie jest to metaewaluacja w sensie oceny jakości i wartości ewaluacji dotyczących PO IG, ale **przeгляд i podsumowanie wyników wielu ewaluacji na podobny temat**

Czego się dowiedzieliśmy? Podsumowanie

1. Standardy ewaluacji wskazują na to, jaka powinna być ewaluacja, co może odbiegać mniej lub bardziej od tego, jaka jest jakość większości faktycznie przeprowadzanych ewaluacji
2. Źródłem informacji na temat tego, jaka powinna być ewaluacja jest teoria, metodologia i etyka ewaluacji oraz standardy, które są na nich oparte
3. Mamy nadzieję, że standardy ewaluacji zwiększą jej jakość, ochronią prawa jej interesariuszy, rozwieją wątpliwości początkujących, dodadzą wiarygodności ewaluatorom
4. Nie wystarczy zapisać treści standardów w ładnym dokumencie, należy też zadbać o to, aby były one stosowane w praktyce, czemu służą między innymi podręczniki i aktualizacja standardów na podstawie ich stosowania w praktyce
5. Standardy ewaluacji opracowane przez Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne w 2008 r. zawierają preambułę, zasady ogólne i 16 standardów, ale nie opracowano podręcznika, ani też ich nie aktualizowano od 12 lat. Nic nie wiadomo o ich stosowaniu w praktyce ewaluacji
6. Metaewaluacja to ewaluacja ewaluacji na podstawie kryteriów określonych w standardach ewaluacyjnych i nie należy jej mylić z metaanalizą, która podsumowuje wiele różnych badań ilościowych na podobny temat

Literatura

- [Barbara Szatur-Jaworska, Standardy ewaluacji, w: *Ewaluacja w służbach społecznych*, 2010, rozdział 6](#)
- [Standardy ewaluacyjne Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego](#)

- [Film z wykładem \(2021/2022\)](#)